

شناسایی تهدیدات جنگ نرم علیه ایران و ارائه راهکارهای مقابله با این گونه تهدیدات با رویکرد پدافند غیرعامل

شهناز بازدار^۱، شهریار نصرتی^۲

چکیده

جنگ نرم با شروع دوره انقلاب علوم و فناوری‌ها، به‌خصوص فناوری اطلاعات، ارتباطات، الکترونیک و رایانه در سال‌های اخیر طراحی شد و در حال حاضر سیر تکاملی خود را طی می‌نماید. و کشورهایی که ابزار و سهم و توان بیشتر در استفاده از آن را داشته باشند جهت دستیابی به اهداف خارجی خود موفق تر عمل می‌کنند. جمهوری اسلامی ایران با داشتن ماهیت ضد امپریالیستی و شکل‌دهی نظامی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی و شالوده اسلامی که در تغایر بنیادی با مبادی فرهنگ غرب و اصول اعتقادی برخی مکتب‌های ماتریالیستی همواره مورد منازعه و تهدید از جانب گروه‌ها و مکاتب مختلف بوده که عمدتاً این تهدیدات در قالب تهدیدات نرم، دامنه و گستره‌ای وسیع پیدا نموده که می‌توانند به آسیب‌های جدی منتج شوند. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای ضمن بررسی کارکردهای جنگ نرم و ابزارها و کاربرد آن در پی پاسخ به این سوال است که سازوکارهای جنگ نرم بر علیه ایران و سازوکارهای راهبردی ایران با توجه به اصول پدافند غیرعامل در مواجهه با آن کدام است؟ نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از این است که جنگ نرم در ایران در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی فعال می‌باشد و جریان‌های مختلف سیاسی بیگانه با تمام ابزار و امکانات برای مهار ایران اسلامی اقدام نموده‌اند. و پدافند غیرعامل یک ابزار عملی مناسب در جهت مقابله با این تهدیدات و از طرفی تقویت بنیه دفاع نرم کشور می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم، فن آوری اطلاعات، اهداف خارجی، ج. ا. ایران

۱. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۲. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

۱- مقدمه و طرح مسأله

ظهور رنسانس یا تجدید حیات فرهنگی در غرب ملاک‌ها و مظاهری در پی داشت که نتیجه پیشرفت تکنولوژی و ایجاد تمدن صنعتی و ارائه الگوی جدید زندگی اجتماعی متأثر از صنعتی شدن بود که با تأکید بر شیوه‌ی تولید و رواج مکتب‌های ماتریالیستی و مغایرت با فرهنگ بسیاری از جوامع قرار داشت. بسیاری از جوامع آفریقایی و آسیایی یا به طور مشخص فرهنگ‌های شرقی از جمله‌ی این فرهنگ‌ها بودند. در این میان انقلاب اسلامی با ماهیت ضد مادی‌گری و الهام گرفته از اندیشه اسلامی و باورهای دینی و ارزش‌های برگرفته از فرهنگ اسلامی در طول سالهای انقلاب و به ویژه جنگ تحمیلی که عملاً نا کارآمدی قدرت سخت دشمن به اثبات رسید سرفصل تازه‌ای در این عرصه بود. عواملی چون پیروزی انقلاب اسلامی با شعارهای آرمانی و نیز طرح اندیشه‌ی اسلام ناب محمدی (ص) در آن، بازگشت به خویشتن در پی آن، بیداری اسلامی در کشورهای ظلم کشیده، موجودیت فرهنگ غرب را تهدید کرد (هدایت خواه، ۱۳۷۴: ۷۵).

در دو دهه اخیر مقام معظم رهبری، عالی‌ترین تبیین‌ها را از جنگ نرم به معنای عام فرهنگی، جنگ اراده‌ها و عزم‌ها، جنگ و تهاجم به مرزهای ایمانی، عقیدتی و فرهنگی، جنگ برای عوض کردن ذهن مردم و نا امید ساختن از مبارزه و در نهایت در آذر ۸۸، جنگ نرم را به معنای ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم تعریف فرمودند (نائینی، ۱۳۸۹: ۷).

ایران به دلیل برخورداری از فرهنگ و تمدن کهن اسلامی، اصالت نژادی، وسعت سرزمین، کمیت و کیفیت جمعیت، امکانات نظامی، اقتدار سیاسی، نفوذ منطقه‌ای و بین‌المللی، منابع طبیعی، سرمایه اجتماعی، درایت و توانمندی رهبران فرهنگی و سیاسی، یکپارچگی و انسجام ملی، و مهمتر از همه تمسک به فرهنگ و مکتب اهل بیت (ع) و التزام به نظریه ولایت فقیه الگویی مترقی و متعالی برای کشورهای اسلامی و عامل مهمی در بیداری و خیزش ملت‌های اسلامی منطقه است. بنابراین غرب و در رأس آن ایالات متحده آمریکا کانون حملات نرم و بر اندازانه‌ی خود را، متوجه ایران کرده اند.

(www.nahadfbnu.ir)

در این رابطه با استفاده از ابزار مختلف از جمله ابزار رسانه هموار سعی در تضعیف و نفوذ در افکار، عقاید و نهایتاً با هدف بر اندازی نظام، به اشکال مختلف به فعالیت پرداخته و روز به روز بر عمق و شدت این فعالیت‌ها می‌افزایند. در چنین شرایطی در صورت عدم توجه جدی به این امر و نداشتن برنامه ریزی هدفمند جهت دفع تهدید فرهنگی و جنگ نرم تخریب جامعه از درون و خطر اضمحلال تدریجی ارزش‌ها و اصول اعتقادی جامعه و نابودی نظام دور از ذهن نخواهد بود لذا لزوم توجه به مقوله جنگ نرم، و اتخاذ تدابیر هوشمندانه در قالب اقدامات پدافند غیرعامل جهت خنثی نمودن و دفع هر گونه تهدید احتمالی و

همچنین مقابله عملی با برنامه‌ها و اقدامات تهاجمی به صورت سازوکار راهبردی از اهم اولویت‌های اجرایی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. که در این مقاله با تبیین و تشریح این سازوکارها با رویکرد پدافند غیرعامل راهکارهایی جهت برون رفت از خطر تهدید و چالش‌های پیش رو ارائه می‌گردد.

۲- اهمیت و ضرورت پژوهش

با در نظر گرفتن پیشینه کاربرد جنگ نرم در کشورهای دنیا و نتایج آن و از طرفی شرایط ایران در منطقه و جهان، تأکید بر شناخت جنگ نرم و کارکردهای آن به منزله ی یک برنامه ی هدفمند، یک اصل است و بیش از پیش نیاز به این امر مهم در کشور احساس می‌گردد. لذا لزوم شناخت ابزارها و کارکردهای جنگ نرم در کشور ایران و چگونگی مقابله با آن مهمترین ضرورت می‌باشد.

۳- فرضیه تحقیق

با کارکردهای مؤثر پدافند غیرعامل در حوزه‌های مختلف دفاعی، طراحی راهبردهای مناسب در قالب طرح‌های پدافند غیرعامل، مؤثرترین روش مهار جنگ نرم و کاهش تهدیدات آن می‌باشد.

۴- مبانی نظری

۴-۱- تعریف قدرت نرم

قدرت به دو گونه قدرت سخت و قدرت نرم قابل تقسیم است. تعریف از قدرت سخت متنوع است. مثلاً راسل (Russell) می‌گوید: "پدید آوردن آثار مطلوب" یا ریمون آرون (Raymond Aaron) می‌گوید: "سلطه انسان بر انسان، جوزف نای (Joseph Nye) در این زمینه می‌گوید: قدرت در حال گذار از غنای ثروت به غنای اطلاعات است (Nye, 2004:149) قدرت نرم توانایی به دست آوردن خواسته‌ها از طریق مجذوب کردن است. (کلاهیجان، ۱۳۸۷: ۱۷۲) یکی از مفاهیم جدید قدرت، قدرت نرم است که ظاهراً توسط جوزف نای مصطلح شده است. قدرت نرم سرچشمه‌های خود را از منابع فرهنگی، تمدنی، سطح آگاهی و اطلاعات، منزلت الگویی و موقعیت ژئوپلیتیکی در نظام جهانی و به طور کلی سطح توسعه یافتگی و پیش تازی در نوآفرینی فرهنگی، تمدنی، علمی، تکنولوژیکی، هنری، و غیره بر می‌گیرد (حافظ نیا، ۱۳۸۹: ۱۹) قدرت نرم، توجه ویژه به اشغال فضای ذهنی کشور دیگر، از طریق ایجاد جاذبه است و نیز زمانی یک کشور به قدرت نرم دست می‌یابد که بتواند اطلاعات و دانایی را به منظور پایان دادن به موضوعات مورد اختلاف به کار گیرد و اختلافات را به گونه ای ترسیم نماید که از آنها امتیاز بگیرد. قدرت نرم، تبلیغات سیاسی نیست بلکه مباحث عقلانی و ارزش‌های عموم را شامل می‌شود و هدف قدرت نرم افکار عمومی خارج و سپس داخل کشور است (گوهری مقدم، جاودانی مقدم، ۱۳۹۱: ۵-۶) تعریف دیگر می‌گوید: قدرت نرم توانایی شکل

دهی بر توجهات دیگران است. جنس قدرت نرم نه زور است نه پول بلکه سرمایه گذاری روی ذهنیت و ایجاد جذابیت برای ایجاد ارزش‌های مشترک است. (سلطانی فر، ۱۳۸۷: ۲)

۴-۲-۴ منابع قدرت نرم

۴-۲-۴-۱ فرهنگ

شامل بخش‌های جذابی مانند سینما، سرگمی، موسیقی، تئاتر و هنرهای نمایشی و رسانه‌های هادی باشد. که در این ارتباط الیگا گریک معتقد است فرهنگ آمریکایی دومین فرهنگ هر فرد در دنیا شده است و از این طریق می‌تواند رفتار آن‌ها خصوصاً ایرانیان را منطبق با رفتار آمریکایی کرد.

۴-۲-۴-۲ اقتصاد

دومین منبع قدرت نرم یک کشور شامل کارایی اقتصادی، میزان مبادلات تجاری، ارزی، سرمایه گذاری، رفاه، امید به زندگی، پایین بودن بیکاری، دارا بودن مزیت نسبی تولید و توزیع کالا و خدمات هنری، صنعتی، کشاورزی به دولت‌ها می‌گردد (مثل کمک شوروی سابق که به دولت‌های چپ می‌کرد) (صباغیان، ۱۳۸۸: ۵۸)

۴-۲-۴-۳ ارزش‌های سیاسی

یعنی میزان تاثیر گذاری بر افکار عمومی، رعایت حقوق بشر، کارآمدی و پاسخگویی قضایی، رعایت عدالت، جذب مهاجر و توریسم، جذابیت ایدئولوژی، کمی جرم و جنایت در کشور، ارزش‌هایی مانند آزادی (بیان سیاسی فردی)، قانون، اخلاق و اعتقادات دینی (زرشناس، ۱۳۸۷: ۹)

۴-۲-۴-۴ سیاست خارجی

اهم این تاکتیک‌ها شامل: برچسب زدن، تلطیف و تنویر مسائل خاص، دروغ بزرگ کردن، ارائه پیشگویی‌های فاجعه آمیز از دشمن، حذف اطلاعات مضر به خود و... (ورنر، ۱۳۸۸: ۱۵۸)

۴-۳-۴ جنگ نرم

جوزف نای سه دسته جنگ را معرفی می‌کند:

۱- جنگ سخت (اشغال سرزمین و ایجاد حکومت)

۲- جنگ نیمه سخت (ایجاد دولت دست نشانده و تصرف بازار اقتصادی)

۳- جنگ نرم (تسخیر قلوب و اذهان) (نای، ۱۳۸۴: ۲۴)

جنگ در مقابل صلح است. زمانی که صلح برقرار است جنگ منتفی است. کنار گذاشتن صلح به تهدید (بحران) و اجرای تهدید به جنگ منجر می‌شود. جنگ به معنی عام نفی صلح است. جنگ نیز دو بعد سخت افزاری و نرم افزاری دارد. جنگ سخت افزارانه یعنی هجوم، اشغال یا ضربه زدن به منابع قدرت یک ملت

(مثل سرزمین، جمعیت، منابع طبیعی، صنایع، تکنولوژی، و نیروهای مسلح) و جنگ نرم بعد دیگر جنگ است یعنی هجوم، ضربه زدن و نابود نمودن منابع معنوی قدرت یک ملت (مانند فرهنگ، علم، ایدئولوژی، دین و اعتقادات، روحیه ملی و اعتماد به نفس و...) می باشد. (ماه پیشانیان، ۱۳۸۱: ۵۷) جنگ نرم با اصطلاحاتی همچون قدرت نرم، تهدید نرم و غیره مترادف می باشد. قدرت نرم بر مبنای توانایی شکل دادن به ترجیحات دیگران استوار است که عمدتاً با مقوله‌های نامحسوس و ناملموسی همچون جاذبه شخصیتی، فرهنگی، ارزش‌ها و نهادهای سیاسی و سیاست‌های جذاب که مشروع تلقی می گردد، مرتبط است. بر این اساس جنگ نرم چیزی فراتر از قدرت فرهنگی است و دیگر اینکه به اندازه قدرت سخت، وابسته به دولت‌ها نیست و فرهنگ عمومی جامعه تاثیر فراوانی بر آن دارد (هرسیچ، تویسرکانی، ۱۳۸۸: ۱۷۳-۱۷۲) جنگ نرم شامل هر گونه اقدام نرم افزارانه اعم از روانی، تبلیغاتی، رسانه ای، فرهنگی و اجتماعی است که جامعه یا گروه هدف را نشانه می گیرد و بدون درگیری نظامی یا گشودن آتش، رقیب را به شکست یا انفعال وا می دارد. جنگ نرم ضمن آن که می تواند به منظور پشتیبانی از یک عملیات نظامی اجرا گردد، همچنین می تواند برای پشتیبانی از سیاست‌های اقتصادی، دیپلماتیک و اطلاعاتی مشخص نیز دنبال شود (احمد زاده کرمانی، ۱۳۸۸: ۴۳-۴۲). جان کالینز جنگ نرم را عبارت از "استفاده طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن، برای نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه هایی که موجب پیشترت مقاصد امنیت ملی مجری می شود" می داند. ارتش ایالات متحده آمریکا جنگ نرم را اینگونه تعریف می کند: جنگ نرم استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی است که منظور اصلی آن تاثیر گذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن، گروه بی طرف و یا گروه‌های دوست است به نحوی که برای برآوردن مقاصد و اهداف ملی پشتیبان باشد (شهیدی، ۱۳۹۱: ۱۰۲)

شکل شماره ۱: انواع تعابیر نزدیک به جنگ نرم



منبع: (www.amaher.ir)

۴-۴) برخی از ویژگی‌های از جنگ نرم

۴-۴-۱) جنگ نرم در پی تغییر قالب‌های ماهوی جامعه و ساختار سیاسی است در این جنگ، اعتقادات، باورها و ارزش‌های اساسی یک جامعه مورد هجوم برای تغییر قرار می‌گیرد. با تغییر باورهای اساسی جامعه، قالب‌های تفکر و اندیشه دگرگون شده و مدل‌های رفتاری جدیدی شکل می‌گیرد. مدل‌های رفتاری جدید به گونه‌ای است که به جای رفتارهای حمایتی از ساختار سیاسی، رفتارهای چالشی جایگزین شده و این رفتارها به سمت ساختار شکنی جهت می‌یابد.

۴-۴-۲) آرام، تدریجی و زیرسطحی است

جنگ نرم دفعی، شتابان و پرتحرک در یک مقطع نیست. این جنگ به صورت آرام شروع شده و به صورت تدریجی به سمت جلو حرکت می‌کند. آرام و تدریجی بودن این جنگ به گونه‌ای است که بسیاری آن را تشخیص نمی‌دهند. جنگ نرم زیرسطحی، غیر آشکار و به همین دلیل نامحسوس است.

۴-۴-۳) جنگ نرم نمادساز است

نمادسازی با بهره‌گیری از نمادهای تاریخی و گذشته برای ارائه و نمایش تصویری مطلوب از خود یک ویژگی برجسته از جنگ نرم است. در این جنگ تلاش می‌شود تصویری شکست خورده، ناامید و مأیوس از حریف ارائه شود و در مقابل مهاجم با نمادسازی و تصویرسازی خود را پیروز و موفق نشان می‌دهد. در این ویژگی عملیات روانی در حد اعلی خود انجام می‌شود.

۴-۴-۴) پایدار و بادوام است

نتایج جنگ نرم در صورت موفق بودن، پایدار و بادوام خواهد بود. هدف اصلی در جنگ نرم تغییر باورها و اعتقادات است. چنانچه این تغییر حاصل گردد، به راحتی تغییر مجدد و بازگشت به حالت اولیه میسر نمی‌باشد. در جنگ نرم و نظامی، یک سرزمین تصرف شده را ظرف چند ساعت، می‌توان باز پس گرفت. اما در جنگ نرم، اگر دشمنان موفق به تصرف افکار و دل‌های جامعه هدف گردند، به راحتی نمی‌توان آن را باز پس گرفت و تغییر مجدد زمان بر می‌باشد و. (کریمی تبار، ۱۳۸۹: ۱۵۰)

۴-۵) پدافند عامل و پدافند غیرعامل و جنگ نرم

بر اساس تعاریف انجام شده در جنگ‌ها، دفاع یا پدافند بر دو قسم است. پدافند عامل و پدافند غیرعامل. پدافند عامل به آن دسته از فعالیت‌های خودی اطلاق می‌گردد که با بکارگیری مستقیم ابزارهای دفاعی، مقابله مستقیم با دشمن روی می‌دهد؛ و پدافند غیرعامل به آن دسته از فعالیت‌های خودی اطلاق می‌گردد که بدون بکارگیری ابزارهای دفاعی و با اعمال روش‌های مستحکم سازی، فریب، استتار و اختفاء آسیب پذیری خودی را به حداقل می‌رسانند. در جنگ فرهنگی نیز این دو نوع پدافند وجود دارد. پدافند عامل فرهنگ، دفاع مستقیم در مقابل تهاجمات فرهنگی، شبهات مطروحه توسط دشمن، و مقابله نرم با تهاجمات نرم دشمن

است. البته در مواقع لزوم این دفاع با اعمال محدودیت‌ها و مقابله سخت با عناصر و عوامل خارجی برنامه ریزی دشمن همراه می‌گردد. پدافند غیرعامل فرهنگ، دفاع غیرمستقیم در مقابل تهاجمات فرهنگی دشمن است. مستحکم سازی اعتقادات، ارزشها و باورهای دینی، تحکیم ایمان قلبی، تقویت اخلاق دینی، و نیز ایجاد التزام درونی و تقید نسبت به حلال و حرام است. به عبارت دیگر با انجام هم زمان این دو نوع دفاع، سپر دفاعی کامل فرهنگی برای جامعه مهیا می‌گردد. در دسته اول با دفاع مستقیم و در دسته دوم با دفاع غیر مستقیم و غنی سازی فکری و اعتقادی. که به جرأت می‌توان گفت که مدل دوم بسیار اثر بخش تر و مفیدتر است. (www.amaher.ir)

۵- یافته‌های تحقیق

۵-۱) رسانه، جنگ نرم و امپریالیسم فرهنگی

از دهه ی ۱۹۷۰ به بعد، مفاهیمی چون امپریالیسم فرهنگی، امپریالیسم رسانه ای، وابستگی فرهنگی و استعمار الکترونیکی مطرح شد. هدف این واژه‌ها، نشان دادن تأثیر فرهنگ غرب بر مؤلفه‌های فرهنگی جهان سوم بود. به بیان دیگر، امپریالیسم فرهنگی و مانند آن قصد القای این ایده را داشته و دارد که گرچه دوران تسلط اقتصادی و سیاسی مستقیم قدرتهای سلطه گر در شرف پایان است اما شکل دیگری از سلطه ی بین المللی در آغاز راه است که هدف آن رواج دادن صورتهای فرهنگی غرب است تا مقاومت فرهنگی کشورهای توسعه نیافته را به تحلیل برده و انگیزه استفاده از فرآورده‌های فرهنگی به سبک غربی را در آنان به وجود آورد. (شیرودی، ۱۳۸۶، ۱۰۹) در قرن بیستم از لحاظ معیشتی، آموزشی، بهداشتی، خدمات اجتماعی و چشم اندازی از رشد مستمر را غربی‌ها تجربه کردند و با استفاده از توان غالب نظامی و اقتصادی خود بر سایر کشورهای جهان به صورت مستعمراتی از منابع طبیعی آنها بهره بردند و بازارهای تجاری خود را گسترش دادند و غرب را به این باور رساند که موضع مسلط آنها انعکاسی از (www.globalization.ir) فرهنگ برتر آنهاست.

در نظر صاحب نظران غربی، در اختیار داشتن وسایل ارتباط جمعی و فن آوری‌های جدید ارتباطی، مساوی با در اختیار داشتن استیلای فرهنگی است. به نظر (ادگار موران) پس از تبدیل استعمار مستقیم به غیر مستقیم یا استعمار نو، وادی فرهنگ از سوی غرب برگزیده شد و از این پس هر فردی که بر روی زمین متولد می‌شود، فکر و اندیشه ی او تخدیر می‌گردد و بنابراین، استمار، دائمی و همیشگی است و به محدوده‌های صرفاً جغرافیایی نیز ختم نمی‌گردد و ضرب و زور نظامی نیز در آن جایی ندارد. مهم ترین ابزار این تخدیر فرهنگی رسانه است (معتد نژاد، ۱۳۷۱، ۱۸). فرهنگ، دروازه ورود به هر کشوری است و رسانه مهم ترین کلید آن و ابزار نفوذی می‌باشد. در واقع، رسانه با قدرت فراگیر و جهانی خود، نقش راهبردی و تعیین کننده ای در تبادلات و تعاملات فرهنگ و اندیشه داشته و وسیله ای استراتژیک برای رسیدن به اهداف و سیاست

هاست. (علیزاده و نصرتی، ۱۳۹۱، ۸) امروزه فیلم‌های هالیوودی، که تبلیغ علنی فرهنگ آمریکایی هستند از پرفروش‌ترین فیلم‌های جهان هستند و مجموعه‌های موسیقی خواننده‌های آمریکایی در بین جوانان دیگر کشورها از اقبال بالایی برخوردارند. آمریکایی‌ها از طریق سینما و موسیقی و دیگر ابزارهای فرهنگی، افزون بر تبلیغ ارزشهای خود، به نکوهش فرهنگ‌های دیگر می‌پردازد. به عبارتی، آنها با هر گونه حرکتی که بخواهد فرهنگ آنها را زیر سؤال ببرد به شدت رویارویی می‌کنند. (گیلی و مارفیلت، ۱۳۸۰، ۲۰۳)

۵-۲) شیوه‌ها و ابزارهای جنگ نرم علیه ایران

ابزارهای جنگ نرم عمدتاً از طریق رسانه‌های جمعی مانند رادیو، تلویزیون، مطبوعات و اخیراً رسانه‌های مدرن مانند اینترنت و شبکه‌های ماهواره ای می‌باشد. (آرین منش، ۱۳۸۷: ۱)

سازوکارهای جنگ نرم علیه ایران متنوع می‌باشد که اهم آن عبارت است از:

۵-۲-۱) دموکراسی سازی (دموکراتیزاسیون): این ساز و کار را آمریکا در سه دهه در منطقه خاورمیانه ترویج کرده است. این کشور دموکراسی را در چهار مدل: دموکراسی تحمیلی، دموکراسی تجویزی، دموکراسی تبلیغی و دموکراسی تبعیضی ارائه کرده است (Donovan, 2010: 1)

۵-۲-۲) شبکه سازی: منظور سازماندهی شبکه ای مخالفان و معاندان علیه نظام ج.ا.ایران است که با سازماندهی چتر واحد مخالفان و ایجاد موج مخالفان ایران و ترویج زبان انگلیسی به عنوان وسیله انتقال ایده‌های غرب به ایران و... مطرح می‌گردد. (ماه پیشانیان، ۱۳۸۶: ۳)

۵-۲-۳) انقلاب مخملین: در آمریکا بنیادها و موسسات متعددی وجود دارد که پس از سقوط شوروی با تأمین بودجه اقدام به براندازی نظام‌های ضد امریکایی با توسل به انقلاب رنگین می‌کند. این انقلابها تاکنون در روسیه سفید، قرقیزستان، ازبکستان، آذربایجان، تاجیکستان، و اخیراً در ایران با صرف میلیون‌ها دلار دنبال شده است. (رنجبران، ۱۳۸۸: ۱۴۵-۱۲۰)

۵-۲-۴) اعطای بورس تحصیلی: اعطای بورس علمی فرهنگی به ایرانیان می‌تواند به عنوان تقویت کننده برنامه‌ها و فشار برون مرزی آمریکا به ایران باشد (Beeher, 2006: 2)

۵-۲-۵) ایجاد شکاف بین دو نسل جوان و پدران انقلاب کرده:

تایم چوره در مجله تایمز می‌گوید: در ایران دو چهره وجود دارد:

۱- چهره بیرون متاثر از حکومت دینی

۲- چهره درونی و متاثر از غرب

جوانان با رشد اینترنت - ماهواره به سوی ارزش‌ها و مدل‌های غرب آمده‌اند. (محمدی، ۱۳۷۹: ۳۰)

این موارد از نظر اینان ترویج و استقبال لیبرال - دموکراسی غربی در ایران است.

۵-۲-۶) القای روحیه یأس و ناامیدی: در این روش تمام دستاوردهای مثبت را تخطئه کرده یا شک و

تردید در مورد آن‌ها القاء می‌کنند در حالی که نقاط منفی و ضعف را برجسته می‌نمایند. با این ساز و کار روحیه ملی را تخریب نموده و روحیه ملی و اعتماد به نفس برای ادامه حرکت به پیش را سلب می‌نمایند (وارن، ۲۰۰۹: ۱).

۵-۲-۷- استحاله فرهنگی

استحاله فرهنگی به معنای بیگانه ساختن ملل با ارزش‌های دینی، باورها، تعصبات مذهبی، تقییدات و تعبدات اسلامی از راه هجمه خبری است. (حسینی اصفهانی، ۱۳۸۲: ۵۷)

هنگامی استحاله فرهنگی، دین را از صحنه اجتماع حذف کرد ضد ارزش‌ها در جامعه فراگیر و جایگزین ارزش‌های مقدس می‌گردد (نگارش، ۱۳۸۲: ۱۸۷)

در این صورت، فضای جامعه زمینه پذیرش الگوی تکثر گرایی فرهنگی را فراهم می‌آورد که در آن نسبی گرایی و ضعف انسجام اجتماعی حاکم است (صالحی امیری، عظیمی دولت آبادی، ۱۳۸۷: ۹۸-۹۷). این امر موجب تغییر فرهنگی و ضعف خود باوری در کشورها بویژه کشورهای جهان سوم می‌شود و به تدریج جامعه را با نبود الگوهای برآمده از فرهنگ بومی خود روبرو می‌سازد افزون بر این موارد استحاله فرهنگی به اختلافات قومی تاکید و بر گرایش‌های ناسیونالیستی برای مقابله با همگرایی قومیت‌ها و زنده کردن تبعیض نژادی و اختلاف میان احزاب و گروه‌های سیاسی و... دامن می‌زند تا امید خود را برای یافتن جایگاهی برتر تقویت کنند. (حسینی، ۱۳۸۲: ۶۲-۶۰)

۵-۲-۸- ناتوی فرهنگی (تهاجم فرهنگی): یکی دیگر از روش‌های جنگ نرم ناتوی فرهنگی است. که به دنبال تسخیر مرز جغرافیایی نیست. برای تسخیر مرزهای فکری، اندیشه و فرهنگ ملت‌ها حرکت می‌کند. هدفش تسخیر باورها، ایدئولوژی و جهان بینی ملت‌هاست. بر خلاف استراتژی ناتوی نظامی که کوتاه مدت، خشن و کم بازده و پرهزینه است (Robin, 2006: 5) ناتوی فرهنگی با هدف به حاشیه راندن فرهنگ ملی-دینی به صحنه می‌آید. با طرح اتهام‌هایی چون: تروریسم بودن- خد حقوق زنان بودن- به دنبال سلاح هسته ای بودن- ایجاد اختلاف بین مردم و نظام و... این حرکت را در دنیا دنبال می‌کند. (رنجبران، ۱۳۸۸: ۱۴)

۳-۵- سازو کارها و اقدامات راهبردی ایران

جمهوری اسلامی ایران دارای ظرفیت‌های بالقوه ای است که طی چند سال اخیر بخشی از آن را به طور بالفعل نمایان ساخته و نتیجه آن چیزی جز افزایش نفوذ منطقه ای و بین المللی ایران و کاهش نفوذ و همراهی جهانی با آمریکا نبوده است. به برخی از این توانایی‌ها در اینجا اشاره می‌نماییم:

۳-۱- تبدیل جنگ نرم دشمن به فرصتی برای افزایش قدرت نرم

هر ملتی و کشوری دارای منابع قدرت نرم است که شناسایی و تقویت و سازماندهی آن‌ها می‌تواند براساس یک طرح جامع تبدیل به یک فرصت و هجوم به دشمنان طراح جنگ نرم شود.

به عنوان مثال، منابع قدرت نرم در ایران را می‌توانیم «ایدئولوژی اسلامی»، «قدرت نفوذ رهبری»، «حماسه آفرینی‌ها» و «درجه بالای وفاداری ملت به حکومت» بدانیم که در راهپیمایی هادر سراسر کشور، برای طراحان جنگ نرم پیامی روشن دارد.

همچنین از منابع قدرت نرم ملت ایران می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- در اختیار داشتن افراد دانشمند، خلاق و باهوش؛

- داشتن تحصیل کردگان زیاد؛

- تراز بالای دانایی و نرخ سواد دانشگاهی؛

- اراده و عزم ملی برای پیشرفت و آبادانی کشور؛

- وجود اقشار مختلف با انگیزه و دارای شوق که از روحیه ملی و حماسی برخوردارند.

۵-۳-۲) خلع سلاح روانی اپوزیسیون

اپوزیسیون همواره در پی آن است تا با شعارهای جذاب و وعده بهبود شرایط زندگی، توده مردم را جذب کند.

چنانچه نظام حاکم چنین شرایطی را برای شهروندان فراهم سازد، زمینه جذب مردم توسط اپوزیسیون را از میان برداشته و جنگ روانی دشمنخشی می‌شود.

۵-۳-۳) گسترش دامنه و شمول فعالیت‌های فرهنگی و افزایش محصولات فرهنگی تأثیرگذار بر جامعه و جوانان

نبرد فرهنگی را با نبرد فرهنگی می‌شود پاسخ داد.

از سوی دیگر، یکی از عرصه‌های جهاد که امروز همه نخبگان فکری، هنرمندان، روشنفکران و بسیجیان بایستی وارد آن شوند، عرصه جهاد و مقابله با افکار و فرهنگ غلط انحرافی است.

۵-۳-۴) استفاده از دیپلماسی عمومی

یکی از منابع قدرت نرم و نیرومند هر کشوری استفاده از دیپلماسی عمومی در صحنه بین‌المللی است. به همین سبب، اگر دولتی مقتدر از مؤلفه‌ها و عناصر دیپلماسی عمومی به درستی و به موقع توسط دیپلمات‌های زبده، آگاه به تغییر و تحولات جهانی استفاده کند، قدرت نرم را تقویت کرده و از سوی دیگر بر توانایی خود جهت مقابله با جنگ نرم می‌افزاید. برعکس، اگر در چندین کشور جهان فاقد سفیر باشد، از این ابزار قدرت نرم غفلتورزیده است.

۵-۳-۵) استفاده از راهبردهای ویژه در مورد اقوام و اقلیت‌ها

اقلیت‌های جامعه اغلب به سبب داشتن احساس نابرابری، مستعد مخالفت ورزی علیه نظام حاکم هستند و دشمنان فرامنطقه‌ای یکی از میدان‌های فعالیت خود را در کشورهایی که دارای تنوع قومیت هاست، قرار می‌دهند.

اما زمانی که نظام مستقر با انجام راهبردهای مناسب در مناطق محروم و دور از مرکز و اختصاص بودجه‌های لازم در قالب طرح‌های توسعه همه جانبه خصوصاً طرح‌های اشتغال‌زا و به کارگیری مدیریت‌های توانمند در این مناطق و با روحیه جهادی و بسیجی مشغول خدمت به مردم شدند، می‌توانند آن احساس را کم کنند یا از میان بردارند.

۵-۳-۶) عملیات روانی متقابل

در مقابله با جنگ نرم نیابستی منفعلانه عمل کرد. عواملان تهدید نرم از انواع تبلیغات، فنون مجاب‌سازی روش‌های نفوذ اجتماعی و عملیات روانی به منزله روش‌های تغییر نگرش‌ها، باورها و ارزش‌های جامعه هدف استفاده می‌کنند. انجام تبلیغات هوشمندانه، سریع با قدرت منطق و اندیشه و احاطه ذهنی بر مخاطبان جنگ (www.angizeh.blogfa.com) باشد.

۶) نتیجه‌گیری

جنگ نرم سعی در تخریب باورهای یک جامعه دارد. ماهیت جنگ نرم با جنگ سخت متفاوت است. جنگ نرم بعد از پیروزی انقلاب اسلامی برای ضربه زدن به کشور، در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، و رسانه‌ای بر علیه ایران آغاز شد. این فرایند کماکان به شکل‌ها و شیوه‌های گوناگون همچون: دموکراتیزاسیون، شبکه‌سازی، انقلاب مخملین، اعطای بورس تحصیلی، ایجاد شکاف بین دو نسل جوان و پدران انقلاب کرده، القای روحیه ی‌یأس و ناامیدی، استحاله فرهنگی و ناتوی فرهنگی در حال جریان و تداوم می‌باشد. مقابله با جنگ نرم بر علیه ایران به یک عزم ملی نیاز دارد. اگر بپذیریم که آثار جنگ نرم خطرناک‌تر، پیچیده‌تر، کم‌هزینه‌تر برای دشمن و بلندمدت‌تر از جنگ سخت است پس نیاز به برنامه‌ریزی و مدیریت دارد و باید در سطوح داخلی، منطقه‌ای، بین‌المللی راه‌های عملی کلان‌ایران برای مقابله با جنگ نرم طراحی و اجرا شود.

در سطح داخلی

- * اطلاع‌رسانی — تقویت بصیرت نسبت به تهدید نرم در مدارس-دانشگاهها-رسانه‌ها
- * تقویت روحیه امید به آینده و مقابله با یأس و ناامیدی القاء شده از طریق جنگ نرم
- * حفظ و تقویت هویت ایرانی-اسلامی مورد هجوم جنگ نرم.

در سطح منطقه‌ای: با توجه به نقاط مشترک تاریخی-دینی و جغرافیایی که دولت‌های خاورمیانه دارند می‌توان با آگاه‌سازی و همکاری، راهکارهایی را برای مقابله با جنگ نرم ارائه کرد. از قبیل:

- * تلاش جهت بازسازی تمدن و هویت اسلامی در منطقه
- * تلاش در جهت ثبات منطقه-مشارکت فعال در حل بحران‌های منطقه ای و تقویت دیپلماسی عمومی و کنفرانس در منطقه
- * تاسیس رسانه هاو تولید برنامه‌های مشترک منطقه ای برای مقابله با جنگ نرم

سطح بین المللی

- * تقویت و رشد وحدت اسلامی در کنفرانس اسلامی جهت مقابله با جنگ
- * توسعه همکاری‌های مختلف سیاسی-اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی
- * توسعه نقش فعال ایران در حل بحران‌های بین الملل و نهادهای بین المللی
- * گسترش رسانه‌ها و برنامه‌های ایرانی-اسلامی به زبان‌های مختلف در رادیو-تلویزیون برون مرزی-ماهواره ها-اینترنت
- البته تمامی این سازوکارها نیازمند در نظر گرفتن شرایط داخلی و خارجی کشور و شناسایی قابلیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه و تقویت و تجهیز و بروز کردن امکانات موجود در قالب طرح‌های پدافند غیرعامل و برنامه ریزی هدفمند به صورت راهبردهای عملیاتی به عنوان بخشی از سیاست‌ها و برنامه‌های فرهنگی پدافند غیرعامل در کنار سایر طرح‌های پدافند غیرعامل می‌باشد تا در زمان لازم علاوه بر دفع تهدیدات فرهنگی، تدابیر و راهکارهای مقابله با فرایند جنگ نرم لحاظ شده و کشور از خطرات ناشی از آن مصون باشد.

منابع

- ۱- آرین منش، جواد، (۱۳۸۷)، "آخرین آمار دیش‌های ماهوار ای در ایران، آذرماه ۱۳۸۷"
- ۲- احمد زاده کرمانی، ۱۳۸۸، "در آمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم پس از انقلاب اسلامی" فصلنامه مطالعات بسیج سال دوازدهم، شماره چهل و سوم
- ۳- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۹) قدرت و منافع ملی (مبانی، مفاهیم، و روش‌های سنجش)، نشر انتخاب
- حسینی اصفهانی، مرتضی، (۱۳۸۲) راه‌های تهاجم فرهنگی و مبارزه با آن، قم، فرهنگ قرآن چاپ دوم 4
- ۵- رنجبران، داود (۱۳۸۸) جنگ نرم، تهران، ساحل اندیشه تهران
- ۶- زرشناس، شهریار، (۱۳۸۷)، اشاراتی درباره لیبرالیسم در ایران چاپ دوم، تهران، انتشارات کیهان
- ۷- سلطانی فر، م، (۱۳۸۷) قدرت نرم، وبلاگ روابط عمومی، چنشنبه ۱۳۸۷/۱۰/۲۸
- ۷- شهیدی، فرزانه، ۱۳۹۱ "توطئه‌های غرب در تشدید جنگ نرم علیه جهان اسلام"، فصلنامه سیاسی علمی اخوت، سال پنجم، شماره هفده
- ۸- شیروودی، مرتضی (۱۳۸۶) جهانی شدن در عرصه فرهنگ و سیاست، ناشر: زمزم هدایت

- ۹- صالحی امیری، رضا، امیر عظیمی دولت آبادی، ۱۳۸۷، مبانی سیاست گذاری و برنامه ریزی فرهنگی، تهران، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، چاپ اول
- ۱۰- صباغیان، علی، (۱۳۸۸) "المپیک رسانه ها" همشهری دیپلماتیک، شماره ۲۹، نیمه آبان ۱۳۸۸
- ۱۱- علیزاده، عمران و شهریار نصرتی (۱۳۹۱)، جهانی شدن و چالش‌های فرهنگی آن در کشورهای اسلامی با تاکید بر نقش راهبردی رسانه، مجموعه مقالات پنجمین کنگره بین المللی جغرافیدانان جهان اسلام، ۱۸ و ۱۹ مهر ۱۳۹۱ دانشگاه تبریز
- ۱۲- کریمی تبار، مریم، ۱۳۸۹، "راه بردها و راه کارهای فرهنگی دولت زمینه ساز در رویارویی با جنگ نرم" فصل نامه علمی-پژوهشی مشرق موعود، سال چهارم شماره سیزدهم
- ۱۳- کلاهچیان، محمود، (۱۳۸۷) «بررسی و نقد قدرت نرم در گفتمان غربی»، مجموعه مقالات برگزیده همایش بسیج و قدرت نرم، جلد ۱، تهران، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)
- ۱۴- کیلی، ری و فیل مارفیلد (۱۳۸۰) جهانی شدن و جهان سوم، ترجمه حسن نروائی بیدخت و محمد علی شیخ علیان، تهران دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی
- ۱۵- گوهری مقدم، ابوذر، جاودانی مقدم، مهدی ۱۳۹۱ "جایگاه سیاست‌های حمایت گرانه ی آمریکا در جنگ نرم علیه انقلاب اسلامی ایران"، فصلنامه علمی-پژوهشی (پژوهشنامه انقلاب اسلامی) سال اول شماره سوم
- ۱۶- ماه پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶) «راه کارهای آمریکا در جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران» فصلنامه علمی- تخصصی عملیات روانی، سال پنجم، شماره ۱۸، تهران، معاونت فرهنگی ستاد مشترک سپاه، زمستان ۱۳۸۶.
- ۱۷- محمدی، مجید، (۱۳۷۹)، ماهواره ها، تهران، نشر قطره
- معتمد نژاد، کاظم (۱۳۷۱) مطالعات انتقادی در وسایل ارتباط جمعی، فصلنامه رسانه، شماره ۸۱۹
- ۱۹- نائینی، علی محمد، ۱۳۸۹، "درآمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم
- ۲۰- نای، جوزف (۱۳۸۴) «قدرت نرم و سیاست خارجی آمریکا»، ترجمه سهراب الغای علمداری، ماهنامه اطلاعات راهبردی، شماره ۳۴
- ۲۱- نای، جوزف ۱۳۸۶، "قدرت نرم: ابزار موفقیت در سیاست جهان، فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره سی و ششم
- نگارش، حمید، (۱۳۸۰)، هویت دینی و انقطاع فرهنگی، تهران، نمایندگی ولی فقیه، مرکز تحقیقات اسلامی چاپ اول ۲۲-
- ۲۳- ورنر، سورین، جینر، تانکار (۱۳۸۴)، نظریه های محورهای ارتباطات، ترجمه علیرضا دهقان، تهران، انتشارات

دانشگاه تهران

۲۴-هرسیچ، حسین، توپسرکانی، مجتبی، ۱۳۸۸، "مقایسه میزان قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا در خاور میانه" دانش سیاسی، سال پنجم، شماره اول

۲۵-هدایت خواه، سستار (۱۳۷۴)، تهاجم فرهنگی: ابعاد، ویژگی ها، عوامل، زمینه‌ها و راههای مقابله با آن، مشهد، موسسه فرهنگی ضریح آفتاب - چاپ دوم

۲۶-Beeher, Lionel (2006) U.S, SOFT Diplomacy in Iran, 17, Feb

۲۷-Donovan, G. Murphy (2010). soft power and No plan for Iran

۲۸-Nye, Joseph, S. (2004). The Decline of America soft power, foreign Affairs, May/June 2004, volume 83, on-line Internet, available at <http://web6.epnet.com>

۲۹-Robin, Michael (2006), can Iran be Trusted? Middle Eastern out look AEI. sept.

منابع اینترنتی

۳۰-<http://www.amaher.ir/articles->

۳۱-[www.angizeh.blogfa.com-](http://www.angizeh.blogfa.com)

۳۲-www.globalization.ir/876.aspx